

УДК 004.9:37.016:7.01+7.02

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-2-50>**Віталій РАКОВИЧ,***orcid.org/0000-0002-5373-082X**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри образотворчого мистецтва і дизайну,**завідувач кафедри образотворчого мистецтва і дизайну**Херсонського державного університету**(Херсон, Україна) rakovych44@gmail.com*

ІНТЕГРАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З ДИСЦИПЛІНИ «КОПІЮВАННЯ»: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто актуальні питання інтеграції цифрових ресурсів та дидактичних матеріалів у навчальний процес дисципліни «Копіювання» у мистецькій освіті. Цифрові технології відкривають нові можливості для вдосконалення викладання художніх дисциплін, водночас створюючи виклики, пов'язані із забезпеченням якості навчання. Сучасне інформаційне середовище детермінує необхідність модернізації традиційних методів викладання, акцентуючи увагу на гнучкості й доступності цифрових інструментів.

Проаналізовано переваги та недоліки використання цифрових інструментів у мистецькій освіті. Зокрема, до переваг віднесено спрощення доступу здобувачів до репродукцій класичних творів і можливість індивідуалізації навчального процесу через інтерактивні методи. Цифрові ресурси сприяють глибшому опануванню технік і стилів, надаючи здобувачам інструменти для аналізу деталей творів, таких як композиція, структура мазків, накладання фарб і колірні співвідношення. Однак стаття окреслює й обмеження, зокрема недосконалу якість цифрових репродукцій, що може впливати на точність передачі технік майстрів, а також брак фізичної взаємодії з оригіналами, що є важливою складовою мистецького навчання.

Визначено перспективи використання новітніх цифрових технологій, таких як віртуальна та доповнена реальність. Їх інтеграція дозволяє створювати інтерактивні навчальні середовища, які забезпечують здобувачам можливість детального вивчення об'єктів і творів мистецтва. Зазначено, що віртуальні технології сприяють моделюванню реальних ситуацій, дозволяючи здобувачам працювати з масштабними елементами композиції, текстурями та кольорами.

Подальші дослідження в цьому напрямі мають бути спрямовані на розроблення методик поєднання традиційних і цифрових методів навчання. Особливу увагу слід приділити створенню нових дидактичних матеріалів і навчальних програм, які дозволять інтегрувати цифрові технології без втрати якості навчального процесу. Інтеграція сучасних інструментів має потенціал стати основою для комплексної підготовки майбутніх художників і педагогів.

Ключові слова: *цифрові технології, мистецька освіта, техніки копіювання, цифрові репродукції, образотворче мистецтво, розвиток технічних навичок.*

Vitalii RAKOVYCH,*orcid.org/0000-0002-5373-082X**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the Department of Fine Arts and Design,**Head of the Department of Fine Arts and Design**Kherson State University**(Kherson, Ukraine) rakovych44@gmail.com*

INTEGRATION OF DIDACTIC MATERIALS AND ELECTRONIC RESOURCES INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE “COPYING” DISCIPLINE: EXPERIENCE AND PROSPECTS

This article explores the integration of digital resources and didactic materials into the educational process of the «Copying» discipline in art education. Digital technologies present new opportunities for enhancing the teaching of artistic disciplines while also posing challenges in maintaining educational quality. The modern information environment necessitates the modernization of traditional teaching methods, emphasizing the flexibility and accessibility of digital tools.

The study examines the advantages and limitations of digital tools in art education. Among the key benefits is improved access to high-quality reproductions of classical artworks, enabling students to study them in detail and individualize their

learning process through interactive methods. Digital resources facilitate a deeper understanding of artistic techniques and styles by allowing students to analyze composition, brushwork, paint application, and color relationships. However, the study also highlights certain limitations, particularly the restricted fidelity of digital reproductions, which may hinder the precise transmission of traditional artistic techniques. Additionally, the absence of direct physical interaction with original artworks remains a critical drawback in art education.

Furthermore, the study explores the potential of advanced digital technologies, such as virtual and augmented reality, in art education. The integration of these technologies facilitates the creation of interactive learning environments, enabling students to conduct in-depth analyses of artworks and objects. Virtual tools allow for the simulation of real-world artistic scenarios, enhancing students' ability to work with large-scale compositions, textures, and color schemes.

Future research should focus on developing methodologies that effectively integrate traditional and digital teaching strategies. Particular attention should be given to designing didactic materials and curricula that incorporate digital technologies while preserving the integrity of the learning process. The thoughtful integration of modern digital tools has the potential to become a cornerstone of comprehensive training for future artists and educators.

Key words: digital technologies, art education, copying techniques, traditional methods, digital reproductions, hybrid learning, role of educators, visual arts, technical skill development.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти, спрямованими на впровадження цифрових технологій. У сфері художньої освіти, зокрема у вивченні технік і методів копіювання, інтерактивні електронні ресурси стають важливим інструментом, що сприяє ефективному засвоєнню матеріалу. Використання цифрових технологій розширює доступ здобувачів освіти до візуальних і текстових матеріалів, підвищує якість самостійної роботи та оптимізує виконання практичних завдань.

Попри значні зміни у методиці викладання мистецьких дисциплін, дисципліна «Копіювання» залишається недостатньо інтегрованою в сучасний освітній процес, особливо в аспекті використання цифрових технологій. Традиційний підхід, що базується на опануванні рисунку та живопису з натури, зберігає свою значущість, однак сучасні форми художньої діяльності вимагають розширення методологічної бази. Інтеграція цифрових ресурсів і технологій копіювання може значно збагатити навчальний процес, сприяючи розвитку технічних і творчих навичок здобувачів.

На сьогодні спостерігається недостатнє методичне забезпечення щодо інтеграції цифрових технологій у дисципліну «Копіювання». Відсутність системних підходів до використання цифрових ресурсів у навчальному процесі створює проблему визначення їхнього впливу на якість художньої освіти. Це обумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на розробку ефективних методик поєднання традиційних та цифрових підходів у викладанні дисципліни.

Аналіз досліджень. Інтеграція цифрових технологій у мистецьку освіту залишається актуальним напрямом наукових досліджень в Україні, особливо в контексті їхнього впливу на технічну підготовку майбутніх художників і розширення доступу до репродукцій класичних і сучасних творів. Дослідники приділяють значну увагу циф-

ровим ресурсам як засобу вдосконалення викладання образотворчого мистецтва, створення умов для персоналізованого навчання та підвищення ефективності самостійної роботи здобувачів.

Аналіз інтеграції цифрових інструментів у мистецьку освіту (А. Омельченко, О. Кисельова, М. Пічкур, Г. Сотська, І. Демченко) засвідчує, що використання інтерактивних платформ і програмного забезпечення значно підвищує доступність та якість навчальних матеріалів. Особливий акцент робиться на технічних аспектах застосування новітніх цифрових технологій (Лі Хайцзюань), які сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх художників в умовах глобальної цифровізації освіти.

Копіювання, як зазначають дослідники (Г. Савчин, О. Піддубна, Т. Прокопович, Ю. Сосницький, О. Смичковська, С. Мунтян), виконує роль своєрідної «лабораторії творчого досвіду», що має ключове значення для розвитку професійних навичок. У працях (Смичковська, Мунтян, 2020) докладно розкрито сутність поняття «копія» та сформульовано вимоги до її виконання.

Окремий аспект досліджень стосується духовного виховання через копіювання. Наголошується, що сакральне мистецтво може відігравати важливу роль у формуванні як професійних, так і духовних якостей майбутніх художників, а також потребує вдосконалення методичних підходів у художній підготовці (Кучма, 2021).

Значущість копіювання рисунків класичних митців як методу оволодіння техніками та стилями підтверджується у працях дослідників (Савчин, 2024), які наводять численні приклади інтерпретацій графічного мистецтва.

Попри вагомий внесок попередніх досліджень, низка питань залишається відкритою. Зокрема, чітке визначення місця копіювання у сучасній художній освіті та його гармонійна інтеграція з цифровими технологіями потребують подаль-

ших наукових розвідок. Відсутність комплексно розроблених методичних підходів до цифрового копіювання підтверджує необхідність подальшого вдосконалення освітніх практик із урахуванням як традиційних, так і новітніх підходів.

Мета статті – дослідження ефективності інтеграції дидактичних матеріалів та електронних ресурсів до навчального процесу з дисципліни «Копіювання», аналіз їхнього впливу на якість засвоєння художніх технік і методів копіювання.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути особливості використання цифрових ресурсів у навчальному процесі дисципліни «Копіювання», необхідно визначити сутність цього поняття та його різновиди. Копіювання є одним із найефективніших методів дослідження художніх творів, що сприяє розвитку мистецьких навичок та опануванню технік класичних і сучасних майстрів. У контексті образотворчого мистецтва копія (від лат. *copia* – велика кількість) означає детальне відтворення художнього твору, що дозволяє глибше аналізувати композиційні засоби, художню манеру та технічні прийоми автора. У науковій літературі воно визначається як «...точне відтворення оригінального (наявного в єдиному екземплярі) твору мистецтва з метою розкриття авторських композиційних засобів, художньої манери та його художньої техніки» (Серих та ін., 2020: 28).

Копіювання є методом оволодіння художньою майстерністю, який базується на аналітичному підході й використовується разом з іншими навчальними методами. Його багатofункціональність дозволяє ефективно застосовувати цей підхід, диференціюючи цілі та завдання з урахуванням віку й рівня підготовки здобувачів освіти (Савчин, 2024). «Копіювання – практичний шлях вивчення художнього досвіду митців та майстерного оволодіння образотворчими техніками й технологіями» (Савчин, 2024: 116).

Копія картини виступає окремим жанром у живописі, що поєднує елементи різних класичних жанрів, зберігаючи власну унікальність. Вона передбачає відтворення творів видатних майстрів, що робить копіювання популярним серед колекціонерів і поціновувачів мистецтва. Оригінали робіт великих художників зазвичай зберігаються в музеях чи приватних колекціях, тому копії стають важливим засобом їхньої доступності.

Основні типи копій:

1. Повторна копія – ідентична за розміром оригіналу та виконана самим художником.

2. Репліка – копія, що відрізняється за розміром від оригіналу, але створена автором або під його наглядом.

3. Копія – виконана без участі художника, часто після його смерті (наприклад, студентські копії).

4. Зменшена копія – менша за розміром порівняно з оригіналом.

Смичковська зазначає, що копіювання можна розглядати як «лабораторію творчого досвіду», одну з необхідних складових розвитку потенційних можливостей майбутніх художників і важливий аспект професійної компетенції (Смичковська, 2020: 12).

На основі наведених визначень у цьому дослідженні копіювання розглядається як цілеспрямований процес відтворення художнього твору, що передбачає глибокий аналіз його структурних та технічних особливостей і слугує одним із ключових методів професійної підготовки художників.

Традиційні методи викладання «Копіювання» у мистецьких дисциплінах зберігають свою значущість, оскільки пряме спостереження за оригіналом, аналіз композиції та техніки створення творів мистецтва є незамінним у процесі навчання. У роботах з педагогіки та образотворчого мистецтва наголошується, що реальне копіювання робіт у музеях, галереях або студіях сприяє розвитку технічних навичок та глибшому розумінню творчого процесу майстрів минулого (Серих та ін., 2021; Піддубна, 2022; Прокопович, 2017; Савчин, 2024; Смичковська, 2020).

Проте ефективне застосування цих методів вимагає усвідомлення здобувачами понятійного апарату, що супроводжує процес копіювання, а також історичного контексту створення оригіналу, без чого неможливо повністю розкрити художню концепцію твору. Це підкреслюється в дослідженні О. Піддубної: «Для того щоб займатися будь-якою діяльністю, студент повинен розуміти суть і значення понятійного апарату, пов'язаного з цією діяльністю, а також знати історичний аспект питання» (Піддубна, 2022: 266).

Здобувачі часто копіюють твори інтуїтивно, не зосереджуючись на технологічних особливостях їхнього відтворення. Відсутність чітко розроблених методичних рекомендацій ускладнює засвоєння здобувачами художніх прийомів. «Сучасна ситуація з копіюванням творів живопису виглядає таким чином: студенти самостійно, за власною ініціативою, займаються копіюванням творів відомих майстрів живопису, при цьому вони, як правило, мало уваги приділяють технологічним особливостям ведення роботи, інтуїтивно намагаючись відтворити ту чи іншу картину. Науково обґрунтованої методики копіювання, розробленої спеціально для процесу навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, наразі не існує» (Піддубна, 2022: 264).

Це вказує на необхідність систематизації знань у сфері копіювання та розробки науково обґрунтованої методики, яка б адаптувала цей процес до сучасних освітніх стандартів. Окрім технічних аспектів, методика повинна включати чітку систему навчальних завдань, що дозволить студентам послідовно опановувати технологічні прийоми роботи з різними художніми матеріалами (Піддубна, 2022).

Таким чином, хоча копіювання залишається одним із найефективніших методів оволодіння художньою майстерністю, його застосування потребує чітко сформульованих методичних підходів, що враховують сучасні освітні вимоги та новітні технології, зокрема цифрові ресурси для поглибленого аналізу художніх технік.

Попри активну інтеграцію цифрових технологій у різні освітні галузі, у дисципліні «Копіювання» вони досі використовуються недостатньо. Традиційний підхід до навчання копіюванню зосереджений переважно на роботі з натури та оригінальними матеріалами. Водночас використання цифрових копій і репродукцій може стати важливим інструментом у навчальному процесі, проте їхній вплив на якість засвоєння технік і прийомів живопису ще не отримав достатнього наукового аналізу.

Однією з основних невирішених проблем у дослідженні є збереження автентичності технік і прийомів при використанні цифрових копій. Цифрові ресурси, що застосовуються для копіювання класичних творів живопису, нерідко ставлять під сумнів точність передачі оригінальних технік. Виникають труднощі з відтворенням кольору, структури мазків і деталей, що ускладнює для здобувачів засвоєння стилістичних особливостей майстрів живопису через можливі спотворення у цифрових репродукціях. «Цифрові картини можуть бути намальовані або від початку й до кінця художником на комп'ютері, або ж частково доповнюватися у графічних редакторах. Малюючи в програмах, можна досягти подібності з традиційними видами графіки та живопису... Технології дають змогу працювати і з натиском мазка, різкістю чи плавністю; відтворювати техніку живопису олією чи аквареллю» (Блудов, 2020: 110).

Попри всі переваги інтеграції живопису і комп'ютерних технологій, існує низка проблем. Зокрема, низька роздільна здатність або колірна неточність цифрових копій може негативно впливати на якість навчання, що створює необхідність у запровадженні додаткових технічних рішень для підтримки навчального процесу: «...моні-

тор не здатний вивести таку кількість деталей та подробиць, які може забезпечити спостереження наживо такої ж за розмірами ділянки полотна класичного живопису. Друк на папері створеного зображення не може фізично передати увесь діапазон кольорів...» (Блудов, 2023: 110).

Готовність викладачів і здобувачів освіти до цифровізації є ще одним важливим аспектом. Не всі учасники освітнього процесу мають достатній рівень технічної підготовки для ефективного використання цифрових інструментів у навчанні. Це стає перешкодою для успішної інтеграції цифрових технологій і вимагає впровадження спеціалізованих тренінгів та підвищення кваліфікації.

Баланс між традиційними та цифровими методами навчання також залишається дискусійним питанням. Хоча цифрові технології надають нові можливості, їх ефективне поєднання з класичними підходами потребує ретельного обдумування, аби забезпечити усвідомлене засвоєння художніх технік. «Використання сучасних технологій цифрового мистецтва у поєднанні з традиційними академічними методами студіювання фахових дисциплін стає інтегративним дидактичним підґрунтям в образотворчій підготовці майбутніх фахівців мистецької галузі. Водночас первинною має бути опора на художньо-практичний досвід, набутий у майстернях рисунку, живопису, графіки, скульптури. В умовах цифровізації такий досвід є основою для оволодіння специфічним художнім інструментарієм, матеріалами і техніками, завдяки яким стає можливим вироблення принципово нового творчого методу митця на основі змішаних цифрових і нецифрових технологій для надання свободи в застосуванні будь-яких засобів для продукування художнього твору» (Пічкур та ін., 2020: 305).

Окрім того, обмежені можливості взаємодії з матеріалами в цифровому середовищі створюють додаткові труднощі. Цифрові копії не можуть повністю замінити фізичний контакт із мистецьким твором. Відсутність можливості відчутти об'ємність мазків, текстуру фарби та інші матеріальні характеристики оригіналу звужує повноту сприйняття твору, що впливає на навчальний досвід здобувачів.

Беручи до уваги вищезазначене, важливо розглянути переваги та виклики використання цифрових ресурсів у навчальному процесі. Однією з ключових переваг є доступність широкого спектра наочних матеріалів. Цифрові репродукції видатних художніх творів доступні здобувачам у будь-який час, що значно розширює можливості

для вивчення технології живопису. «Можливість брати участь у вільних і відкритих віртуальних культурних заходах змінила правила гри для нової громадськості, що можна розглядати як можливість демократизувати доступ до мистецтва та культури» (Ozdemir, 2022: 130).

Крім того, цифрові технології дозволяють здобувачам збільшувати зображення творів, що сприяє детальнішому аналізу композиційних рішень, техніки накладання фарб і структури мазків. У цьому контексті рекомендується доповнювати навчальний процес відвідуванням музеїв, оскільки багато провідних мистецьких закладів нині пропонують мобільні додатки з аудіогідами та додатковою інформацією про твори мистецтва і біографії художників, що сприяє глибшому розумінню оригіналів для копіювання (Гаврілова, 2024: 12).

Цифрові ресурси мають значний потенціал у дисципліні «Копіювання», проте їх ефективна інтеграція потребує подальших досліджень. Насамперед варто розробити методики, що збережуть якість художньої підготовки та сприятимуть формуванню не лише технічних, а й творчих навичок. Важливим напрямом є впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності, які дозволяють глибше опрацьовувати структуру творів і їхні просторові характеристики.

Окремої уваги потребує підготовка викладачів до роботи з електронними ресурсами. Їхня цифрова грамотність відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного навчального процесу, тому розробка стратегій підвищення кваліфікації є ще одним перспективним напрямом досліджень. Оптимальне поєднання традиційних і цифрових методів навчання дозволить не лише розширити доступ до мистецької спадщини, а й зберегти найкращі надбання класичної художньої школи.

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує важливість поєднання традиційних і цифрових методів у навчальному процесі дисципліни «Копіювання». Використання електронних ресурсів значно розширює можливості дослідження художніх творів, сприяє глибшому засвоєнню технік та підвищує доступність навчальних матеріалів. Водночас застосування цифрових технологій супроводжується низкою викликів, що стосуються збереження автентичності художніх прийомів, адаптації методичних підходів та належної підготовки викладачів до роботи з цифровими інструментами.

Серед основних проблем можна виокремити:

- забезпечення високої якості цифрових репродукцій, які максимально точно передають кольорову гаму, фактуру та деталізацію оригіналів;
- адаптація методик навчання копіюванню до використання цифрових матеріалів без втрати якості художньої підготовки;
- збереження традиційних художніх навичок у процесі роботи з електронними ресурсами;
- підготовка викладачів до ефективного використання цифрових інструментів у навчанні копіюванню;
- обмежені можливості тактильного сприйняття творів мистецтва у цифровому середовищі;
- відсутність розроблених методичних рекомендацій щодо поєднання традиційних і цифрових підходів у дисципліні «Копіювання».

Використання цифрових ресурсів значно розширює можливості доступу до високоякісних репродукцій творів мистецтва, дозволяє працювати з великою кількістю зображень без необхідності фізичного доступу до музейних колекцій, а також сприяє детальному аналізу художніх особливостей оригіналів. Крім того, цифрові технології дають змогу створювати мультимедійні навчальні матеріали, що підтримують індивідуалізований підхід до навчання та розширюють можливості самостійної роботи здобувачів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка ефективних методик інтеграції електронних ресурсів у дисципліну «Копіювання» з урахуванням особливостей художньої підготовки. Важливим аспектом є аналіз впливу цифрових репродукцій на розвиток технічних і творчих навичок здобувачів освіти, а також оцінка ефективності застосування цифрових технологій для відтворення художніх стилів і технік.

Окремої уваги потребує впровадження технологій віртуальної та доповненої реальності, 3D-моделювання, які відкривають нові можливості для вивчення просторових характеристик творів мистецтва та можуть стати основою для інноваційних методик навчання копіюванню.

Також важливим завданням є підготовка викладачів до ефективного використання електронних ресурсів у навчальному процесі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку стратегій підвищення цифрової грамотності викладачів, їхню адаптацію до нових технологічних можливостей і вдосконалення методичного забезпечення дисципліни «Копіювання» у цифровому форматі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блудов А. Особливості формування процесу викладання цифрового живопису. *Українська академія мистецтва*. 2023. Вип. 33. С. 106–114.
2. Гаврілова Л. Цифрові технології викладання образотворчого мистецтва на сучасному етапі реформування мистецької освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2024. Вип. 21. С. 5–18.
3. Живопис : навч. посіб. / О. Ч. Чирва та ін. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 149 с.
4. Кучма Н. Роль сакрального мистецтва у формуванні копіювальних умінь майбутніх художників. *Молодий вчений*. 2021. № 12. С. 145–148.
5. Лі Хайцзюань. Цифрові технології для мистецької освітньої галузі. *Цифрова трансформація освіти та науки : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., 2–3 берез. 2023 р.* Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 116–120.
6. Мистецтво. 10 (11) клас : конспекти уроків / Л. В. Серих, В. Г. Чуркіна, С. А. Мельник. Харків : Ранок, 2020. 188 с.
7. Омельченко А., Кисельова О. Використання цифрових технологій у мистецькій освіті. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 2. С. 285–294.
8. Ozdemir D. A conceptual framework on the relationship of digital technology and art. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES)*. 2022. Vol. 4(1). P. 121–134.
9. Піддубна О. М. Копіювання творів олійного живопису на прикладі спеціальної (фахової) підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Етнодизайн: теорія та практика в сучасному освітньому просторі : зб. наук. пр. / за ред. Н. Є. Колесник, О. М. Піддубної*. 2022. С. 263–266.
10. Пічкур М. О., Соська Г. І., Демченко І. І., Король А. М., Гордаш А. М. Митець інформаційного покоління: академічна і цифрова парадигма образотворчої підготовки у вищій школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 79 (5). С. 296–312.
11. Прокопович Т. А. Копіювання зі зразків : метод. рек. до курсу «Копіювання зі зразків». Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2017. 24 с.
12. Савчин Г. Копіювання як метод оволодіння художньою майстерністю. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених ДДПУ імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2024. Вип. 75. Т. 2. С. 113–117.
13. Смичковська О. М., Мунтян С. Д. Методичні рекомендації до дисципліни «Теорія та практика живопису» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 1 року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2020. 30 с.

REFERENCES

1. Havrylova, L. (2024). Tsyfrovi tekhnolohii vykladannia obrazotvorchoho mystetstva na suchasnomu etapi reformuvannia mystetskoï osvity [Digital technologies in teaching fine arts at the current stage of art education reform]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 21, 5–18. [in Ukrainian].
2. Chyrva, O. Ch., et al. (2021). Zhivopys: navchalnyi posibnyk [Painting: textbook]. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beke-tova, 149 p. [in Ukrainian].
3. Kuchma, N. (2021). Rol sakralnoho mystetstva u formuvanni kopiivalnykh umin maibutnykh khudozhnykiv [The role of sacred art in the formation of copying skills of future artists]. *Molodyi vchenyi*, 12, 145–148. [in Ukrainian].
4. Li, Khaitszuan (2023). Tsyfrovi tekhnolohii dlia mystetskoï osvitoï haluzi [Digital technologies for the artistic education sector]. In: *Tsyfrova transformatsiia osvity ta nauky: materialy I Vseukrainskoï naukovo-praktychnoi konferentsii, 2–3 bereznia 2023 r.* [Digital transformation of education and science: materials of the First All-Ukrainian scientific-practical conference, March 2–3, 2023]. Kharkiv: KhNPU imeni H. S. Skovorody, pp. 116–120. [in Ukrainian].
5. Sierikh, L. V., Churkina, V. H., & Melnyk, S. A. (2020). Mystetstvo. 10 (11) klas: konspekty urokiv [Art. Grades 10(11): lesson plans]. Kharkiv: Ranok, 188 p. [in Ukrainian].
6. Omelchenko, A., & Kyselieva, O. (2022). Vykorystannia tsyfrovykh tekhnolohii u mystetskoï osviti [The use of digital technologies in art education]. *Naukovi zapysky Berdyanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, 2, 285–294. [in Ukrainian].
7. Ozdemir, D. (2022). A conceptual framework on the relationship of digital technology and art. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES)*, 4 (1), 121–134.
8. Pidubna, O. M. (2022). Kopiiuvannia tvoriv oliinoho zhivopysu na prykladi spetsialnoi (fakhovoi) pidhotovky maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva [Copying oil paintings on the example of special (professional) training of future teachers of fine arts]. In: *Etnodyzain: teoriia ta praktyka v suchasnomu osvithnomu prostori: zbirnyk naukovykh prats* [Ethnodesign: theory and practice in the modern educational space: collection of scientific papers]. Eds. N. Ye. Kolesnyk, O. M. Pidubna, pp. 263–266. [in Ukrainian].
9. Pichkur, M. O., Sotska, H. I., Demchenko, I. I., Korol, A. M., & Hordash, A. M. (2020). Mytets informatsiinoho pokolinnia: akademichna i tsyfrova paradyhma obrazotvorchoï pidhotovky u vyshchii shkoli [The artist of the information age: the academic and digital paradigm of fine arts training in higher education]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 79 (5), 296–312. [in Ukrainian].
10. Prokopovych, T. A. (2017). Kopiiuvannia zi zrazkiv: metodychni rekomendatsii do kursu «Kopiiuvannia zi zrazkiv» [Copying from samples: methodological recommendations for the course "Copying from samples"]. Lutsk: SNU imeni Lesi Ukrainky, 24 p. [in Ukrainian].
11. Savchyn, H. (2024). Kopiiuvannia yak metod ovolodinnia khudozhnoï maisternistiu [Copying as a method of mastering artistic skill]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka* [Current Issues of the Humanities: collection of scientific papers of young scientists of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko], 75 (2), 113–117. [in Ukrainian].
12. Smychkivska, O. M., & Muntian, S. D. (2020). Metodychni rekomendatsii do dystsypliny «Teoriia ta praktyka zhivopysu» dlia samostiinoï roboty zdobuvachiv vyshchoï osvity 1 roku navchannia OS «Bakalavr» spetsialnosti 023 «Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiia» [Methodological recommendations for the discipline "Theory and Practice of Painting" for the independent work of first-year higher education students of the bachelor's degree program in "Fine Arts, Decorative Arts, Restoration"]. Odessa: PNU im. K. D. Ushynskoho, 30 p. [in Ukrainian].